

Vastine artikkeliin ”Pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla?”

INKA SÖDERSTRÖM & ANNIKA AALTO

Johanna Jalonen ja Milla Salin kirjoittivat Yhteiskuntapolitiikka-lehteen 3/2020 artikkelin otsikolla ”Pitäisikö homoseksuaaleilla olla oikeus elää haluamallaan tavalla? Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta homoseksuaaleihin 2000-luvulla”. Artikkelissaan he analysoivat suomalaisten vastauksia homoja ja lesboja koskeviin asenneväittämiin käyttäen hyväksi European Social Surveyn (ESS) aineistoa. On tärkeää, että seksuaalisuuden moninaisuutta ja sitä koskevia syrjiviä asenteita tuodaan näkyväksi suomalaisissa sosiaalitieteellisissä julkaisuissa. Haluamme kuitenkin tällä vastineella kritisoida kirjoittajien toiseuttavaa ja rakenteellisen syrjinnän sivuuttavaa kirjoittamistapaa.

Tutkijalla on tutkimuseettinen vastuu siitä, miten hän esittää tutkimuksen kohteena olevat ihmiset, eikä tutkimuksesta saa aiheutua haittaa ihmisille tai yhteisöille. Jalosen ja Salinin artikkelin otsikko luo kuvan, että homoseksuaalien oikeuksien tarpeellisuus on neutraali tutkimuskysymys, johon artikkeli antaa vastauksen. Otsikko on johdettu ESS:n kysymyspatteristosta mutta ilman lainausmerkkejä. On vastuutonta, että vielä 2020-luvun Suomessa seksuaalivähemmistöjen oikeudet esitetään mielipidekysymyksenä vertaisarvioidussa yhteiskuntatieteellisessä lehdessä. Kirjoittajien olisi tullut muotoilla toisenlainen, asennekyselyn kohteena olevia ihmisiä kunnioittava otsikko.

Artikkelissa kirjoittajat luovat sanavalinnoillaan kuvaa homoseksuaaleista erillisenä, selkeästi rajattavissa olevana ja marginaalisena ihmisryhmänä, vaikka nykyään ymmärrys seksuaalisuuden moninaisuudesta on paljon tätä joustavampi. Kirjoittajat eivät myöskään huomioi, että homoseksuaalisena sisältää oletuksen binääristä, kaksijakoisesta sukupuolesta ja sivuuttaa näin sukupuolen moninaisuuden. Jalonen ja Salin kirjoittavat homoseksuaaleista ikään kuin he sijaitisivat jos-

sain toisaalla – kaukana lukijoista ja kyselyn vastaajista, jotka oletetaan heteroseksuaaleiksi. Kirjoittajat esimerkiksi pohtivat, mitkä tekijät vaikuttavat siihen, kuinka paljon kontakteja vastajilla on ollut homoseksuaaleihin. Jalonen ja Salin tiedostavat kyselytutkimuksiin sisältyvän toiseuttamisen vaaran, mutta sortuvat itse siihen, mitä heidän siteeraamansa Tuula Juvonen kritisoi: ylläpitämään heteronormatiivista sosiaalista järjestystä, jossa homoseksuaalisuus näyttäytyy poikkeavana toisena.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen tulosten analysoinnista puuttuu rakenteellinen näkökulma. Kirjoittajat toteavat, että vaikka yleiset asenteet homoseksuaaleja kohtaan ovat muuttuneet 2000-luvulla myönteisemmiksi, suhtautuminen homojen ja lesbojen perheellistymiseen on yhä kielteistä. He hakevat selityksiä syrjiviin asenteisiin kontaktiteoriasta ja sosiodemografisista taustamuutujista, mutta eivät käsittele yhteiskunnan heteronormatiivisuutta vaikuttavana tekijänä. Kirjoittajat puhuvat kielteisestä tai kriittisestä suhtautumisesta homoseksuaaleihin syrjinnän tai homofobian sijaan. Puhetapa on tuttu maahanmuuttokeskustelusta, jossa rasistiset asenteet on piilotettu maahanmuuttokriittisyys-termin alle. Yhtä lailla vastuutonta on naamioida rakenteisiin juurtuneet syrjivät asenteet seksuaalivähemmistöjä kohtaan ”kriittiseksi suhtautumiseksi homoseksuaaleihin”. Tämä luo kuvan syrjinnästä pelkästään yksilön ominaisuutena, mikä on erityisen ongelmallista tutkittaessa marginalisoitujen ihmisten asemaa yhteiskunnassa. Puhetapa antaa myös ymmärtää, että akateemista keskustelua käydään arvotyhjiössä, vaikka tosiasiaa syrjintä ihmisen seksuaalisen suuntautumisen perusteella on kielletty yhdenvertaisuuslailla.

Uskoaksemme kirjoittajien sanavalintojen taustalla on pyrkimys neutraaliin tieteeseen. Neutraa-

liksi naamioitu tiede tulee kuitenkin usein vahvistaneeksi yhteiskunnassa vallalla olevia rakenteita, kuten heteronormatiivisuutta, ellei se tietoisesti ja eksplisiittisesti pyristele siitä irti. Tähän on kiinnitettävä erityistä huomiota silloin, kun tutkimuksen aiheena ovat ihmiset, jotka ovat yhteiskunnassa altavastaajina ja syrjinnän kohteina. Parikkaa aktiivisena käytävä keskustelu rakenteelli-

sesta rasismista on osoittanut, että yhteiskunnan rakenteisiin juurtuneet sortavat ajattelumallit pitää tehdä näkyviksi, jotta niihin voidaan puuttua. Kuten ei voida puhua kielteisistä asenteista mustia kohtaan puhumatta rakenteellisesta rasismista, ei myöskään voida puhua kielteisistä asenteista homoja kohtaan puhumatta rakenteellisesta syrjinnästä ja heteronormatiivisuudesta.